

Shchurova, O. L. Zhyrov // Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivivs'kyu politekhnichnyy instytut». – 2016. – # 13. – S. 568-575.

3. Shot A.P. Lohistychni rishennya u vybori postachal'nyka / A.P. Shot // Visnyk natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika». – 2007. – #594. – S. 351-356.

4. Optymal'nyy postachal'nyk yak chynnyk konkurentospromozhnosti pidpryyemstva /D.M. Kondratyuk // Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi. – 2014. – #1. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_53

5. Cherepov V. Vybir postachal'nykiv tovariv torhovel'nyim pidpryyemstvom / V. Cherepov // Tovary i rynky. – 2012. – #1. – S. 23-29.

6. Teletov O.S. Kontseptual'ni zasady zastosuvannya partners'koho marketynhu na promyslovomu pidpryyemstvi / O.S. Teletov // Visnyk SumDU. Seriya Ekonomika. – #1. – 2008. – S. 4-8.

7. Kuznetsova I.O., Karpenko Yu.V. Planuvannya diyal'nosti pidpryyemstv: strukturnyy aspekt: monohrafiya / I.O. Kuznetsova, Yu.V. Karpenko. – Odesa: ONEU, 2012. – 209 s.

Рецензент: Кузнецова І.О., д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту організацій та ЗЕД Одеського національного економічного університету

3.05.2017

УДК 330.1

Кузнецова Інна, Балабаш Ольга

ФОРМАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ, ЯК СТАДІЇ ПРОЦЕСУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В статті розглянуто процедуру оцінювання фінансової стійкості, як стадії процесу стратегічного управління підприємством. Обґрунтовано доцільність побудови дискримінантної моделі з метою проведення

оцінювання фінансової стійкості підприємства. Дискримінантну модель адаптовано до оцінювання вітчизняних підприємств. Обґрунтовано шкалу оцінювання та визначено змістові характеристики рівнів фінансової стійкості підприємства, що дозволяє чітко визначити рівень фінансової стійкості та присвоїти йому відповідний розширений лінгвістичний зміст. Виділено етапи та побудовано логічну схему оцінювання фінансової стійкості підприємства, як стадії процесу стратегічного управління підприємством.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, стратегічне управління, дискримінантна модель, інтегральний показник.

Кузнецова Инна, Балабаш Ольга

ФОРМАЛИЗАЦИЯ ПРОЦЕДУРЫ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ, КАК СТАДИИ ПРОЦЕССА СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

В статье рассмотрена процедура оценки финансовой устойчивости, как стадии процесса стратегического управления предприятием. Обоснована целесообразность построения дискриминантной модели с целью проведения оценки финансовой устойчивости предприятия. Дискриминантную модель адаптировано к оценке отечественных предприятий. Обосновано шкалу оценивания и определены содержательные характеристики уровней финансовой устойчивости предприятия, что позволяет четко определить уровень финансовой устойчивости и присвоить ему соответствующий расширенный лингвистический смысл. Выделены этапы и построено логическую схему оценки финансовой устойчивости предприятия, как стадии процесса стратегического управления предприятием.

Ключевые слова: финансовая устойчивость предприятия, стратегическое управление, дискриминантная модель, интегральный показатель.

THE FORMALIZATION OF THE PROCEDURE OF EVALUATION OF FINANCIAL STABILITY AS THE STAGE OF PROCESS OF STRATEGIC MANAGEMENT

The article describes the procedure of evaluation of financial stability as the stage of process of strategic management. The expediency of building a discriminant model to assess the financial sustainability of the enterprise. The discriminant model for the evaluation of domestic enterprises. Reasonable assessment scale and determined the characteristics of meaningful levels of financial stability that allows you to accurately determine the level of financial stability and to assign the appropriate advanced linguistic meaning. The stages and constructed a logical framework to assess financial stability, as the stage of process of strategic management.

Keywords: financial stability of the company, strategic management, discriminant model, integral index.

Постановка проблеми. Успішність функціонування підприємства в сучасних реаліях залежить від забезпечення необхідною і вичерпною інформаційною підтримкою процесу стратегічного управління, тому розробка науково-практичних рекомендацій з проведення оцінювання фінансової стійкості дозволить отримати комплексну оцінку стану підприємства, розробити заходи з досягнення стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами підприємства. Розгляд оцінювання фінансової стійкості як невід'ємної стадії стратегічного управління дозволить ефективно реагувати на виникаючі виклики у досягненні ефективного функціонування сучасного підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми стратегічного управління підприємством розглядаються у працях Бабич В.П., Берсуцького Я.Г., Геєць В.М., Герасимчука В.Г., Градова А.П. та ін. Теоретичні та практичні аспекти оцінювання фінансової стійкості порушені в працях Раєвневої О.В., Андреева В.М., Білик М. Д. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Теорія стратегічного управління, що сформована Ансоффом І., Друкером П.Ф., Карлофом Б., Кліландом Д., Стріклендом А.Дж., Томпсоном А.А. та ін., не в повній мірі відповідає сучасним реаліям Української економіки, оскільки формувалася на прикладах стабільних економік промислово розвинутих країн. Сучасний етап розвитку економіки України, в якому спостерігаються елементи виходу із загальносистемної кризи, потребує адаптації досягнень теорії управління та активного впровадження стратегічного управління на вітчизняних підприємствах. У наукових дослідженнях стратегічного управління підприємством є проблеми, які досі не досліджені в повній мірі. Так, наприклад, не достатньо обґрунтовані методичні аспекти оцінювання фінансової стійкості підприємства як стадії процесу стратегічного управління підприємством, що є адаптованими до умов сучасних економічних трансформацій.

Метою статті є дослідити процедуру оцінювання фінансової стійкості, як стадії процесу стратегічного управління підприємством. Розробити моделі оцінювання фінансової стійкості підприємства з метою інформаційної підтримки процесу стратегічного управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фінансова стійкість підприємства науковцями розглядається як здатність підприємства постійно забезпечувати стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємства та за рахунок їх ефективного використання забезпечувати безперервний процес виробництва і реалізації, а також витрати на його розширення і оновлення [1,2,3].

Аналіз сучасної наукової літератури з даної теми в залежності від методики визначення оціночних показників дозволяє виділити чотири основні види аналізу фінансової стійкості підприємства: факторний, агрегатний, коефіцієнтний, інтегральний. Нами було виділено ряд недоліків застосування вказаних методів оцінювання фінансової стійкості підприємств, - це складність вибору показників та моделей, необхідність верифікації моделей та емпіричної перевірки їхньої надійності, визначення вагомості кожної з часткових оцінок при формуванні агрегованої кількісної оцінки розвитку підприємства, технічна складність розрахунків [4].

На нашу думку, полегшити та удосконалити процедуру оцінювання фінансової стійкості підприємства, як стадії процесу стратегічного управління можна за допомогою розрахунку інтегрального або узагальненого показника. Інтегральний або узагальнений підхід до оцінювання фінансової стійкості підприємства передбачає отримання узагальнюючого висновку шляхом використання спеціально розроблених економіко-математичних моделей на основі попередньої математичної обробки статистичної інформації. З іншого боку, інтегральна оцінка і розрахунок часткових показників здатні доповнювати один одного, оскільки дозволяють співставити узагальнену оцінку з оцінкою окремих характеристик фінансового стану. Також інтегральний показник дозволяє приймати обґрунтовані рішення є цінним інструментом при оцінці ризику неплатоспроможності [5,6].

Найбільш прийнятним методом комплексної оцінки фінансової стійкості підприємства, на нашу думку, є дискримінантний аналіз, що дозволяє виокремити та дослідити відмінності між різними об'єктами чи групами об'єктів із врахуванням кількох змінних. В нашому дослідженні за основу візьмемо дискримінантну модель діагностики фінансової стійкості підприємства, але адаптуємо її таким чином, щоб вона відображала специфіку функціонування підприємств України.

Виходячи з цього, процес оцінки фінансової стійкості підприємства логічним буде розпочати з етапу відбору показників.

Для проведення оцінки фінансової стійкості нами було використано 25 звітів Українських підприємств. З метою виявлення використання тих чи інших коефіцієнтів фінансової діяльності та адаптації моделі оцінки до особливостей функціонування підприємств було відібрано ряд коефіцієнтів, що характеризують показники ліквідності, платоспроможності, рентабельності, ділової активності та концентрації фінансових ресурсів. Сукупність даних показників найбільш інформативно здатні охарактеризувати фінансову стійкість підприємства.

Після проведення первинного аналізу звітностей підприємств можемо відмітити те, що часто виникають складнощі в розрахунок коефіцієнтів рентабельності та прибутковості, це є результатом того, що часто показник «чистий прибуток» дорівнює нулю. Це пов'язано з

поширеною практикою по прихованню прибутків з метою ухиляння від сплати податків.

Наступний важливий аспект відбору показників в дискримінантну модель пов'язаний з відхиленням значень незалежних змінних під час їх міжгрупового порівняння. Слід відбрати показники, які мають найбільшу зовнішньогрупову варіацію і найменшу внутрішньогрупову варіацію. Для цього, вважаємо за доцільне скористатися загальним критерієм «лямбда Вілкса». Тому, наступним етапом є перевірка показників за критерієм «лямбда Вілкса». Таким чином, до дискримінантної моделі будуть входити коефіцієнти, значення L_w яких буде мінімальним. А коефіцієнти з максимальними значеннями L_w необхідно виключити з подальшого дослідження. Критерій лямбда Вілкса визначається за формулою:

$$L_w = \frac{1}{1 + \lambda} \quad (1)$$

Значення L_w варіюють в межах від 0 до 1. Чим ближче значення L_w до 1, тим більш розмитими є значення коефіцієнтів в межах групи.

$$\lambda = \frac{Q_1}{Q_2} \rightarrow \max, \quad (2)$$

Q_1 – між групова варіація, Q_2 – внутрішньогрупова варіація.

$$Q_1 = \sum_{i=1}^m n_i (\bar{x}_i - \bar{x})^2 \quad (3)$$

$$Q_2 = \sum_{j=1}^m \sum_{i=1}^{n_i} (x_{ij} - \bar{x}_i)^2 \quad (4)$$

де n_i – кількість підприємств в групі;

\bar{x} – загальне середнє;

\bar{x}_i – групове середнє.

$$\bar{x}_i = \frac{1}{n_i} \sum_{j=1}^{n_i} x_{ij}$$

Етап 3. Побудова дискримінантної моделі. На основі

результатів проведеного попереднього аналізу показників та відбору коефіцієнтів, що їх визначають формуємо модель оцінки фінансової стійкості хлібоприймальних підприємств в вигляді дискримінантної функції.

Етап 4. Визначення вагових значень показників. На основі експертного методу визначаємо вагові значення показників фінансової стійкості хлібоприймальних підприємств, враховуючи умову, що сума вагових коефіцієнтів повинна дорівнювати 1.

Етап 5. Розрахунок узагальненого показника фінансової стійкості хлібоприймальних підприємств за формулою:

$$ФС = (ІЛ + ІП + ІР + ІДА + ІКФР) / 5 \quad (5)$$

де ФС – інтегральний індикатор фінансової стійкості,
ІЛ – груповий індикатор ліквідності,
ІП – груповий індикатор платоспроможності,
ІР – груповий індикатор рентабельності,
ІДА – груповий індикатор ділової активності,
ІКФР – груповий індикатор концентрації фінансових ресурсів.

Етап 6. Визначення рівня фінансової стійкості підприємства. Реалізація даного етапу відбувається на основі значення узагальненого показника фінансової стійкості з використанням шкали рівнів фінансової стійкості підприємства. Використавши спосіб виділення рівнів фінансової стійкості у відповідності з пороговими значеннями показників, виділили п'ять рівнів фінансової стійкості підприємств (табл.1).

Також нами було введено модифіковану лінгвістичну оцінку рівня фінансової стійкості, що відповідає можливим кількісним значенням узагальненого показника та змістовій характеристиці рівнів фінансової стійкості підприємства, що дозволить використати результати оцінки в процесі стратегічного управління підприємством.

Таблиця 1

**Рівні фінансової стійкості підприємства
(складено авторами)**

Рівень фінансової стійкості	Порогові значення узагальненого показника фінансової стійкості (ФС) / лінгвістична оцінка	Змістова характеристика рівня фінансової стійкості
1	2	3
Дуже високий рівень фінансової стійкості	$0,8 \leq \text{ФС} \leq 1,0$ (відмінно)	Полягає у тому, що всі запаси підприємства покриваються власними оборотними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів. Не завжди є позитивним явищем, оскільки свідчить про відсутність умінь, бажання або можливості більш ефективно використовувати власні оборотні кошти, відсутність можливості залучення зовнішніх джерел фінансування.
Високий рівень фінансової стійкості	$0,6 \leq \text{ФС} < 0,8$ (добре)	Характеризується високим рівнем розвитку фінансової стійкості підприємств. При цьому рівні підприємство здатне погашати в повному обсязі і в строк свою кредиторську заборгованість. Для покриття видатків використовуються, крім власних коштів, також і довгострокові залучені кошти. Такий тип фінансування є допустимим з точки зору фінансового менеджменту. Підприємство характеризується високим рівнем економічної ефективності.
Середній рівень фінансової стійкості	$0,4 \leq \text{ФС} < 0,6$ (задовільно)	Даний рівень пов'язаний з порушенням платоспроможності підприємства, однак, при цьому зберігається можливість відновлення платоспроможності за рахунок поповнення джерел власних коштів і збільшення власних оборотних коштів. Даний рівень характеризується обмеженістю джерел фінансування. При цьому рівні фінансової стійкості існує можливість відновлення фінансової рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.
Низький рівень фінансової стійкості	$0,2 \leq \text{ФС} < 0,4$ (погано)	Підприємство має низькі показники ліквідності, платоспроможності, оборотності. При цьому рівні підприємство не здатне погашати в повному обсязі і в строк свою кредиторську заборгованість. Характеризується дуже низьким рівнем віддачі витрат.

1	2	3
Дуже низький рівень	$0 < \Phi C < 0,2$ (дуже погано)	Підприємство знаходиться на межі банкрутства. Грошові кошти, короткострокові цінні папери і дебіторська заборгованість підприємства не покривають навіть його кредиторської заборгованості і прострочених позик.

Все вище наведене дозволяє запропонувати логічну схему процесу оцінки фінансової стійкості хлібоприймальних підприємств (рис. 1).

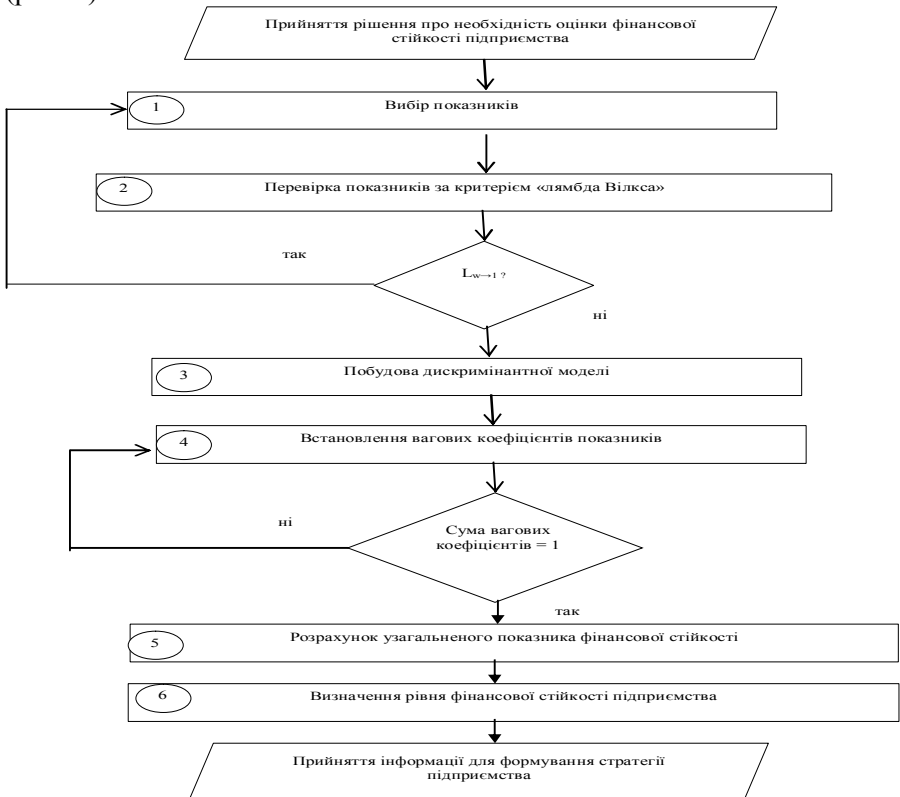

Рис. 1. Логічна схема оцінювання фінансової стійкості, як стадії процесу стратегічного управління підприємством (складено авторами)

Висновок. Запропонований метод дозволяє в комплексі і за допомогою єдиної системи індикаторів провести оцінку фінансової стійкості хлібоприймальних підприємств. Для побудови моделі оцінки були відібрані індикатори, що характеризують їхню фінансову стійкість.

Література

1. Балабаш О. С. Формалізація складових моніторингу стійкого розвитку хлібоприймальних підприємств / О. С. Балабаш // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред.: М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2016. – Вип. 1. – № 60. – С. 99-109.

2. Kuznetsova I. Sustainable enterprise development: essence and components [Електронний ресурс] / Inna Kuznetsova, Olga Balabash // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2015. — Вип. 1 (12). — С. 48-57. — Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15kiosts.pdf>.

3. Балабаш О. С. Індикатори моніторингу операційної стійкості підприємства / О. С. Балабаш, І. О. Кузнецова // Економіка: реалії часу. – 2014. - №2(12). – С. 83-88.

4. Чернега О. М. Критерії та показники фінансово-економічної безпеки підприємства / О. М. Чернега // Електронний ресурс. Режим доступу <http://dspace.oneu.edu.ua/jsru/handle/123456789/1289>

5. Ступак С. М. Управління інвестиційно-інноваційними процесами як основа забезпечення економічної безпеки підприємства / С. М. Ступак // Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні аспекти : І міжнар. наук.–практ. конф. (6-7 червня 2013 р.). – Одеса: Атлант, 2013. – С. 179-181.

6. Карпенко Ю. В. Формування системи планових показників діяльності підприємства на засадах процесно-орієнтованого підходу / Ю. В. Карпенко // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. – 2016. - 1(12). – С. 88-95.

1. Balabash O. S. Formalizatsiya skladovykh monitorynhu stiykoho rozvytku khlibopryymal'nykh pidpryyemstv / O. S. Balabash // Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen': zb. nauk. prats'; za red.: M. I. Zvyeryakova (holov. red.) ta in. (ISSN 2313-4569). – Odesa: Odes'kyy natsional'nyy ekonomichnyy universytet, 2016. – Vyp. 1. – # 60. – S. 99-109.

2. Kuznetsova I. Sustainable enterprise development: essence and components [Elektronnyy resurs] / Inna Kuznetsova, Olga Balabash // Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava. — 2015. — Vyp. 1 (12). — S. 48-57. — Rezhym dostupu do zhurn.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15kiosts.pdf>.

3. Balabash O. S. Indykatory monitorynhu operatsiynoyi stiykosti pidpryyemstva / O. S. Balabash, I. O. Kuznetsova // Ekonomika: realiyi chasu. – 2014. - #2(12). – S. 83-88.

4. Chernenha O. M. Kryteriyi ta pokaznyky finansovo-ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva / O. M. Chernenha // Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1289>

5. Stupak S. M. Upravlinnya investytsiyno-innovatsiynymy protsesamy yak osnova zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva / S. M. Stupak // Aktual'ni problemy menedzhmentu: teoretychni i praktychni aspekty : I mizhnar. nauk.–prakt. konf. (6-7 chervnya 2013 r.). – Odesa: Atlant, 2013. – S. 179-181.

6. Karpenko Yu. V. Formuvannya systemy planovykh pokaznykiv diyal'nosti pidpryyemstva na zasadakh protsesno-oriyentovanoho pidkhodu / Yu. V. Karpenko // Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryyemnytstva: Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho natsional'noho avtomobil'no-dorozhn'oho universytetu. – 2016. – 1(12). – S. 88-95.

***Рецензент:** Ковальов А.І., д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Одеського національного економічного університету*
23.05.2017